

Prof. dr hab. n. med. Agnieszka Słopeń
Klinika Psychiatrii Dzieci i Młodzieży Uniwersytetu Medycznego
im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej

Pani lek. Justyna Kasznia p.t. „Znaczenie traumy wczesnodziecięcej u pacjentów z rozpoznaniem schizofrenii – adaptacja narzędzi oceny retrospektywnej i analiza związku z manifestacją kliniczną”

Rozprawa na stopień doktora nauk medycznych

Uniwersytet Medyczny im. Piastów Śląskich we Wrocławiu

Promotor: prof. dr hab. n. med. Błażej Misiak

Promotor pomocniczy: dr n. med. Bartłomiej Stańczykiewicz, prof. uczelni

Zgodnie z podjętą w dniu 20 stycznia 2022 roku uchwałą Rady Dyscypliny Nauki Medyczne Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu, powołującą mnie do wypełnienia obowiązków recenzenta w przewodzie doktorskim Pani lek. Justyny Kasznia, przedkładam recenzję rozprawy przygotowanej pod kierownictwem naukowym Pana prof. dr hab. n. med. Błażeja Misiaka i dr n. med., prof. uczelni Bartłomieja Stańczykiewicza.

Kryteria rozpoznania schizofrenii są jednakowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Z badań retrospektywnych wynika, że u 12–35% chorych pierwsze objawy pojawiają się przed 20. rokiem życia, chociaż typowym wiekiem zachorowania jest okres wczesnej dorosłości. Wiele badań wskazuje na podłoże biologiczne zaburzenia, jego wysoką odziedziczalność. Jednak badane się również inne czynniki, które mogą wpływać na pojawienie się pierwszych objawów lub nawrotów choroby, nasilenie objawów, pogorszenie lub poprawę rokowania. Należą do nich m.in. czynniki działające we wczesnym dzieciństwie, wpływające na rozwój więzi. Badacze wskazują, że traumatyczne doświadczenia w dzieciństwie mogą wiązać się z większym ryzykiem samobójstwa oraz z wczesnym wiekiem pojawienia się pierwszej próby samobójczej, wczesnym początkiem zaburzenia afektywnego dwubiegunowego i schizofrenii. W tym kontekście podkreśla się znaczenie modyfikacji epigenetycznej jako mechanizmu wyjaśniającego te powiązania, ale również, jak wskazuje Doktorantka, różnych procesów psychologicznych pojawiających się po wczesnych negatywnych doświadczeniach

pośredniczących w pojawieniu się pierwszych objawów. Rokowanie w schizofrenii jest ostrożne, a doświadczenia traumatyczne mogą dodatkowo wpływać na wcześniejszy wiek pojawienia się pierwszych objawów, ich nasilenie, większą wrażliwość pacjenta na stres i strategie radzenia sobie ze strasem, częstsze nawroty. W konsekwencji to wszystko może prowadzić do pogorszenia się rokowania. Dlatego prowadzenie badań w tym obszarze wydaje się istotne zarówno ze względów klinicznych, jak i poznawczych.

Układ rozprawy i struktura podziału jej treści

Recenzowana rozprawa składa się z cyklu trzech publikacji. Doktorantka podzieliła rozprawę na kilka rozdziałów: streszczenie w języku polskim i angielskim, wstęp, cel i założenia teoretyczne pracy, materiał i metody badań, cykl publikacji, podsumowanie wyników załączonych publikacji, wnioski, piśmiennictwo, załączniki. W 4 załącznikach znalazły się: informacja o źródłach finansowania badań, oświadczenie współautorów prac, nota biograficzna, wykaz publikacji autora. Piśmiennictwo składa się z 36 pozycji przedstawionych w kolejności alfabetycznej, według jednolitego systemu. Połowa z nich została opublikowana w ostatnich 10 latach. Przegląd piśmiennictwa nawiązuje bezpośrednio do tematu rozprawy doktorskiej Pani Justyny Kasznia i wskazuje na jej dobrą znajomość zagadnienia.

We Wstępie Doktorantka krótko przybliżyła wpływ traumatycznych doświadczeń w dzieciństwie na pojawienie się i przebieg schizofrenii oraz zaburzeń pokrewnych, wrażliwość pacjenta na stres i sposoby radzenia sobie, zaburzenia funkcji poznawczych. Wskazała również na możliwość zastosowanie jednego z narzędzi umożliwiających ocenę omawianego obszaru, a mianowicie Kwestionariusza Doświadczania Opieki i Przemocy w Dzieciństwie (CECA.Q).

Doktorantka w celach i założeniach pracy podkreśliła, że właściwości psychometryczne CECA.Q nie zostały dotychczas zbadane na gruncie polskim, jak również w kontekście osób z psychozą. Badania dotyczące traumy nie uwzględniały wieku ekspozycji, nasilenia, liczby wydarzeń traumatycznych, a także stosowania specyficznych strategii radzenia sobie ze stresem. Z tego powodu w pracy doktorskiej przyjęto następujące cele szczegółowe:

- ocena związku deterioracji funkcji poznawczych z cechami traumatycznych doświadczeń w dzieciństwie (w tym wiek przy pierwszej ekspozycji, liczbę doświadczeń i ich nasilenie) u osób z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii oraz osób zdrowych,
- określenie związku pomiędzy różnymi aspektami traumatycznych doświadczeń w dzieciństwie (wiek w momencie narażenia, nasilenie, mnogość, w tym rodzaj niekorzystnych doświadczeń w dzieciństwie) a preferencjami strategii radzenia sobie u osób z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii i zdrowej kontroli,
- ocena właściwości psychometrycznych polskiej wersji Kwestionariusza Doświadczania Opieki i Przemocy w Dzieciństwie (CECA.Q) u osób z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii.

Grupę badaną stanowiło 127 pacjentów (61 mężczyzn, 66 kobiet) z rozpoznaniem zaburzeń ze spektrum schizofrenii (schizofrenia, zaburzenia schizoafektywne, zaburzenie schizofrenoidalne, krótkotrwałe zaburzenie psychotyczne) oraz 56 osób zdrowych (24 mężczyzn, 32 kobiety) bez rodzinnego obciążenia schizofrenią. Wiek osób z grupy badanej wynosił $39,1 \pm 13,8$ lat, a osób z grupy kontrolnej $38,3 \pm 6,8$ lat. Do diagnostyki zaburzeń psychotycznych zastosowano narzędzie OPCRIT, opisane przez McGuffina i wsp. (1991). Nasilenie objawów psychopatologicznych określono za pomocą skali PANSS. Do oceny traumatycznych doświadczeń z dzieciństwa zastosowano Kwestionariusz Doświadczania Opieki i Przemocy w Dzieciństwie (CECA.Q). W pierwszej części do oceny funkcji poznawczych wykorzystano baterię testów RBANS. Natomiast w drugiej części do oceny stylów radzenia sobie użyto Wielowymiarowy Inwentarz do Pomiaru Radzenia Sobie ze Stresem (COPE). W trzeciej części rozprawy w grupie osób z rozpoznaniem spektrum schizofrenii oceniano właściwości psychometryczne CECA.Q.

W analizach statystycznych wykorzystano szereg testów, w tym: współczynnik α -Cronbacha i korelacji polichronicznych do oceny spójności wewnętrznej, test χ^2 , test t-Studenta, analizę kowariancji i regresji liniowej, test Manna-Whitneya U, współczynnik korelacji Spearmana. Wyniki poddano analizie statystycznej z użyciem pakietu SPSS, wersja 2.0.

We wszystkich trzech pracach zaliczonych do cyklu publikacji Doktorantka jest pierwszym autorem. Pierwszą publikacją zaliczoną do cyklu jest praca pt. „Adverse childhood experiences and neurocognition in schizophrenia spectrum disorders: age at first exposure and multiplicity matter”. Praca została opublikowana w czasopiśmie *Frontiers in Psychiatry* w 2021 (IF 4,157; MNiSW/KBN 100). W pracy wykazano, że grupa pacjentów charakteryzowała się istotnie niższym poziomem wykształcenia i uzyskała słabsze wyniki we wszystkich domenach RBANS w porównaniu do grupy osób zdrowych. Liczba i nasilenie traumatycznych doświadczeń w dzieciństwie były większe w grupie pacjentów. Większa liczba doświadczeń traumatycznych była związana z niższymi wynikami w baterii testów RBANS. Ponadto w grupie pacjentów z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii większa liczba negatywnych doświadczeń i młodszy wiek pierwszej ekspozycji związane były z niższymi wynikami w podskali uwaga RBANS.

W kolejnej pracy pt. „The impact of adverse childhood experiences on coping strategies in schizophrenia spectrum disorders: a case-control study”, opublikowanej w *Psychology Research and Behavior Management* (2021; IF 2,945; MNiSW/KBN 100) wykazano, że osoby z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii częściej korzystają z unikającego stylu radzenia sobie. W porównaniu do grupy kontrolnej u pacjentów znacznie częściej występowały elementy antypatii rodzicielskiej, nadużyć fizycznych i seksualnych. Dodatkowo stwierdzono, że po doświadczeniu utraty opieki rodzicielskiej pacjenci znacznie częściej korzystali z unikającego stylu radzenia sobie porównując do grupy kontrolnej.

W ostatniej części cyklu, publikacji pt. „Psychometric properties of the Childhood Experience of Care and Abuse Questionnaire (CECA.Q) in sample of individuals with schizophrenia from Poland” (Archives of Psychiatry and Psychotherapy, 2022; MNiSW/KBN 40) Doktorantka wspólnie z zespołem wykazała, że kwestionariusz w wersji polskiej posiada dobre właściwości psychometryczne w przebadanej grupie osób z zaburzeniami ze spektrum schizofrenii.

Pracę kończy siedem wniosków nawiązujących do celów szczegółowych badania.

Uwagi

Przedstawiona do oceny praca doktorska, której podstawą jest cykl publikacji, stanowi „...spójny tematycznie zbiór artykułów opublikowanych (...) w czasopismach naukowych, określonych przez ministra właściwego do spraw nauki na podstawie przepisów dotyczących finansowania”. Wszystkie prace przed przyjęciem do czasopisma podlegały ocenie niezależnych recenzentów.

W publikacjach pojawia się informacja o uzyskaniu zgody Komisji Bioetycznej na prowadzenie badań, jednak nie ma jej umieszczonej w załącznikach. W części informacja o źródłach finansowania pojawia się informacja, że badania zostały przeprowadzone w ramach grantu Iuventus Plus finansowanego przez MNiSW. Nie ma jednak informacji, czy przyznany grant dotyczył wyłącznie przeprowadzenia powyższych badań, czy szerszego zagadnienia, a rozprawa doktorska stanowi tylko jego część.

Każda z włączonych publikacji zawiera dyskusję, która świadczy o dobrej znajomości przez Doktorantkę badanego obszaru, a także o jej umiejętnościach krytycznego odniesienia się do uzyskanych wyników. Wydaje się jednak, że dla pełniejszego zrozumienia spójności przedstawionego cyklu publikacji stanowiącego podstawę pracy doktorskiej lek. Justyny Kasznia, dysertacja powinna zawierać krótką dyskusję odnoszącą się do przedstawionych w podsumowaniu wyników.

Wartość naukowa pracy

Doktorantka w recenzowanej rozprawie przeprowadza analizę przedstawionych celów pracy. Wnioski wynikające z poszczególnych publikacji są prawidłowo uzasadnione. W rozprawie doktorskiej pojawiają się istotne informacje, analizy w oparciu o umiejętnie wybrane czynniki, które Doktorantka odnosi do aktualnego piśmiennictwa, ale również stara się samodzielnie interpretować. Dysertacja stanowi cenny wkład w rozwój wiedzy dotyczącej omawianego obszaru.

Podsumowując pozytywne strony recenzowanej rozprawy należy podkreślić, że jest ona oparta na poprawnym warsztacie naukowym Autorki, a wszystkie wnioski oparte są na prawidłowej analizie przeprowadzonych badań.

Konkluzja

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie przez jej Autorkę problemu naukowego z zakresu psychiatrii. Merytoryczna zawartość rozprawy wskazuje, że Autorka posiada ogólną wiedzę w omawianej dziedzinie oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

W konkluzji stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani Justyny Kasznia „spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.)”.

Tym samym, składam wniosek do Rady Dyscypliny Nauki Medycze Uniwersytetu Medycznego we Wrocławiu o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Z wyrazami szacunku

Prof. dr hab. n. med. Agnieszka Słopień
specjalista – psychiatra oraz psychoterapeuta
dzieci i młodzieży
specjalista psychiatrii
certyfikowany psychoterapeuta PTP (nr 368)
7069057

Poznań, 22.04.2022

